

PAPER DETAILS

TITLE: Demirci Mehmet Efe`nin Bazi Faaliyetleri

AUTHORS: Süleyman BEYOGLU

PAGES: 25-49

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/73164>

DEMİRCİ MEHMET EFE'NİN BAZI FAALİYETLERİ

Süleyman BEYOĞLU*

1- Ali Kemal Paşa'nın Tutuklanması

Jandarmanın umum kumandanı Ali Kemal Paşa'nın Nazilli'de Kuva-yı Milliye tarafından tutuklanması oldukça ilginç bir olaydır. Denizli jandarma tabur kumandanı Binbaşı Hamdi Bey, jandarma kumandanlığına gönderdiği raporda; depolarında bulunan silah ve cephanenin Kuva-yı Milliye tarafından alındığı, Demirci Mehmet Efe'nin¹ ahaliden zorla para ve erzak topladığı, bundan dolayı bölgede asayişin kalmadığına dikkat çekiyordu. Rapordan sonra Demirci Mehmet Efe ve Hacı Şükrü Bey'in tutuklanmaları emri çıkarıldı². Bu emri yayımlayan Alemdar ve Peyam-ı Sabah gazeteleri de Nazilli'de bazı kimseler tarafından adı geçenlere gösterildi. Ayrıca Jandarma Umum Kumandanı Ali Kemal Paşa'da durumu yerinde incelemek üzere bölgeye gönderildi (7 Ağustos 1919)³. Ertesigün Balıkesir'e gelen Ali Kemal Paşa'ya Kuva-yı Milliye Yunanlıları kovmak dışında hiç bir amaçları olmadığını anlattılar⁴. Kemal Paşa, Salihli'den Dahiliye'ye gönderdiği telgraflarda; Bandırma-Salihli güzergâhında hükûmetin kuvvetinin çok

* Yard. Doç. Dr., M.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi.

¹ Demirci Mehmet Efe'nin hayatı ve faaliyetleri hakkında geniş bilgi için bkz. M. Şefik (Aker), *İstiklal Harbi'nde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidâli*, I-III, İstanbul 1937; Nuri Köstüklü, *Milli Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, Ankara 1990, s. 135-137, 229-237, 280-286; Sıtkı Aydın, *Güneybatı Anadolu'da Kuvâ-yı Milliye Harekatı*, Ankara 1990, s. 209-214, 242-249, 257-258, 282-285, 342-369; Turan Akkoyunlu, "Aydın Kuvâ-yı Milliyesi'nin Bazı Faaliyetleri ve Mustafa Kemal Paşa'nın Teşekkürü", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı VI, İzmir 1991, s. 183-210; Aynı müellif, "Aydın Kuvâ-yı Milliyesi'nin Tasfiye Edilmesi", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı IX, İzmir 1994, s. 183-215.

² 22 Temmuz 1919'da Takvim-i Vekayi'de yayımlanan emirle hükûmet Demirci Mehmet Efe, Hacı Şükrü, Mustafa Kemal ve Rauf Bey'lerin tutuklanmalarını istemiştir (Vakit, 31 Temmuz 1919). 30 Temmuz'da Hacı Şükrü ve Demirci Mehmet Efe'nin tutuklanmaları bütün viyaetlere tebliğ edildi (Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Dahiliye Şifre (DH-ŞFR), nr. 101/76).

³ Sıtkı Aydın, *Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Harekatı*, Ankara 1990, s. 259-260.

⁴ BOA, Dahiliye Kalem-i Mahsus (DH-KMS), nr. 53-4/36, lef 1; Mahmut Goloğlu, *Sivas Kongresi*, Ankara 1969, s. 52-53.

zayıf olduğunu belirtiyordu. Mesela Salihli kaymakamı onbeş gündür, sebepsiz yere İzmir'de bulunarak, kazayı idaresiz bırakmıştı. Salihli'de seksen mevcutlu bir tabur varsa da ayakkabı, erzak, silah ve techizatdan tamamen yoksundu. Askerler köy kıyafeti ile ötede beride perişan dolaşıyorlardı. Sıkıntılar ve otoritesizlikten askerler firar etmekteydi. Halk, Yunan kuvvetleri karşısında heyecan halindeydi⁵. 13 Ağustos'da Uşak'a varan Ali Kemal Paşa, toplantı ve kongrelere görevlilerin müdahale etmediğini görmüştür. Jandarma umum kumandanı burada ahali ve Kuva-yı Milliyeciler'le temasa geçti⁶. Uşaklılar padişah ve hükûmete bağlılıklarını Paşa'ya bildirdiler. Uşak haric hiç bir yerde hükûmetin muamelatına müdahale edilmiyordu.

Yunanlıların ileri harekatı üzerine Uşak'ta iki buçuk ay evvel Kuva-yı Milliye teşkilatı kurulmuştu. O sıralarda Eşme'de bulunmakta olan jandarma mülazımı Giridli Tahsin Efendi kumandasında tahminen 100 kişilik milli bir müfreze Uşak kazasına gelip, kaymakamı, jandarma kumandanını ve polis komiserini hükûmette bir odaya hapsedmişti. Aşar müzayedesi amacıyla toplantı halinde bulunan meclis-i idare azaları da getirilerek, diğer kazalarda olduğu gibi Uşak'ta da millî teşkilât kurulmasına karar verilmişti⁷. Böylece Uşaklılar ilk posta olarak Salihli cephesine yaklaşık 100 kişilik bir kuvvet göndermişlerdi. Kaza kaymakamı bu gelişmelerden sonra buradan ayrılmıştı. Jandarma umum kumandanı, Uşak'taki durumu bugünlerde sakin bulmakla beraber Yunanlılara karşı kurulmuş bütün Kuva-yı Milliyelerin dağıtılmasını teklif ediyordu. O'na göre Yunan işgalleri siyasi önlemlerle durdurulmalıydı. Alaşehir mevki kumandanı yüzbaşı Süleyman Sırrı Efendi, beş gün evvel Uşak'a gelip, Mülâzım Tahsin Efendi'nin cepheye hareketinden sonra kaza ve havalisinde idare, yardım toplama ve harcama işlerine bakmak için mahalli eşrâftan ondört kişilik bir Heyet-i Milliye teşkil etmişti. Uşak'tan taksitle alınmak üzere 100.000 lira ianât-ı milliye toplanmasına karar verilmiş ve bunun 30.000 lirası toplanmıştı (14/15 Ağustos 1919)⁸. 15 Ağustos'da Denizli'ye geçen Ali Kemal Paşa, Yunanlıların işgal ettikleri sahalara yaklaştıkça ahalinin Yunan vahşetleri karşısında nefret ve galeyanının arttığını gözlemledi. Denizlililer hükûmetin ilgisizlikten kendilerini yanlış anladığını söylüyorlardı. Eskiden şekavetle meşhur Denizli'de son zamanlarda adi suçlar dahi %80 oranında azalmıştı⁹. Burada Heyet-i Milliye ile üç-dört gün uzun uzadıya temaslarda bulundu. Heyet-i Milliye'nin amacının hükûmetle aynı olduğu kanaatine vardı. Heyet-i Milliye, hükûmetin *zahiren, siyaseten* kendilerine yardımda bulunmamasını *mazur* görmekte ve hatta *tasvib* etmekteydi. Aslında Denizlililer ufak bir manevi destekten başka bir şey istemiyorlardı. Bilhassa da

⁵ BOA, DH-KMS, nr. 53-3/1, lef. 1.

⁶ Aynı vesika, lef. 2.

⁷ Aynı vesika, lef. 3, 4, 5.

⁸ Aynı vesika, lef. 6, 7, 8.

⁹ Aynı vesika, lef. 3.

İstanbul basınının bu muhakk (haklı) fevân-ı milliyi ve vatanperverâne-yi adeta kötüler şekilde yorumlamalarına karşı hükûmetin *sukût* ve *müsamaha* eylemesine *taaccüb* ve *hayret* etmekteydiler. Ali Kemal Paşa, bu rahatsız edici haberlerin önlenmesini İstanbul'a tavsiye etti (21 Ağustos 1919)¹⁰. Demirci Mehmet Efe, jandarma umum kumandanının bölgeye gelmesinden oldukça şüphelenmişti. 16 Ağustos Cumartesi günü Nazilli'ye gelen Paşa'yı tutuklamaya karar verdi. Kuva-yı Milliye hareketini önlemek isteyen Ali Kemal Paşa'yı tutuklayıp, 5000 tüfek, 1500 sandık cephane, 1000 bomba, 4 makineli tüfek, bir kudretli cebel takımı ve bin atım cephane takımı almayı planlıyordu. Demirci Mehmet Efe, Kemal Paşa'yı tutukladı. 57. Tümen kumandanı Şefik Bey ve Efe, İstanbul hükûmetinin Kuva-yı Milliye aleyhinde bulunmasının uygun olmadığı ve İtilaf Devletlerinin askerî durumu dolayısıyla açıktan yardım yapılamasa da el altından yardım edilmesinin gerekli olduğunu Ali Kemal Paşa'ya anlattılar¹¹. Görüşmelerde Ali Kemal Paşa hükûmetin gerçeği anladığı zaman milli hareketleri tasvib ve yardım edeceğini ifadeden geri durmuyordu. Hatta daha da ileri giderek; hükûmetin olumsuz tavrı devam ederse, kendisinin de silahlanarak buradaki muharebelere katılacağını açıkça söylüyordu. Bu görüşmelerden sonra Ali Kemal Paşa, Kuva-yı Milliye'ye yardım edilmesini hükûmete yazdı. Kemal Paşa, bölgede Demirci Mehmet Efe'nin büyük nüfûzu olduğunu anlamıştı. Nazilli onyedî gün kadar düşman işgalinde kaldığından, ahali Yunan vahşetini manen ve maddeten tatmıştı. Nazilliler can, ırz ve namuslarını korumak için pek *kavî* bir surette birlik ve beraberlik tesis eylemişti. Jandarma umum kumandanı baskı altında kendisinin davet üzere Nazilli'de kaldığını belirterek, Kuva-yı Milliyeciler hakkındaki, kötü düşüncelerin yanlış olduğu İstanbul'a bildirdi (20 Ağustos 1919)¹². Tabiki Ali Kemal Paşa'nın tutukluluk halinden kurtulmak gayesiyle bütün bunları söylemek ve yazmak zorunda olduğu düşünülebilir, ancak biz Paşa'nın bir ölçüde samimi olabileceğini düşünüyoruz. Hangi maksatla yazılırsa yazılsın Ali Kemal Paşa'ya Harbiye ve Dahiliye Nazırlarının gönderdiği cevaplar hiç de beklenildiği gibi değildi. Bu cevaplara göre; aslında hükûmetin gayesi de vatanın bir karış toprağının kaybedilmemesiydi. Ahali ve hükûmetin bu ortak emeli herkesin aklına geleni yapması ile değil *meharet-i siyasiye* ile sağlanacaktı. Çünkü şahsî gayretlerden bir netice almak mümkün değildi. Halk bu nazik zamandan hükûmetin işine karışmamalıydı. Zâten hükûmetin girişimiyle Yunanlıların geçici olarak *bulunacakları* mahaller sınırlanacak ve böylece tekrar tecavüzleri de önlenecekti. Hatta bu konu için kurulan heyette bulunan İngiliz generali ve subayları Kuva-yı Milliye liderlerine teminat vermişti. Aynı heyette bulunan Halil Ali Bey'de Kuva-yı Milliyecilerden taşkınlıktan vazgeçerek, hükûmetin talimatlarına uymasını istedi. Hükûmet ırz, can ve memleketi için silaha sarılmağa mecbur kalan vatan evladını rencide etmek niyetinde değildi. Dahiliye Nazırı Adil Bey, eğer Kuva-yı

¹⁰ Aynı vesika, lef. 9.

¹¹ Celal Bayar, *Ben de Yazdım*, VII, İstanbul 1965, s. 2269-2274.

¹² BOA; DH-KMS, nr. 53-3/1, lef. 10.

Milliyeciler hükûmetin nasihatlerine uyarsa, onlara hiç bir ceza verilmeyeceğini 22 Ağustos'ta cevaben bildirdi¹³. Bugünlerde Demirci Mehmet Efe bölgedeki faaliyetlerine devam ediyordu. Kuva-yı Milliye ihtiyaçları için Uluborlu'ya tertip edilen 3000 lirayı toplamaya çalışıyordu. İstenilen miktar yirmi dört saat zarfında gönderilmezse iki misli alınacak; gecikmeye sebep olanlar ise idam edilecekti. 24 Ağustos'da Dahiliye Nazırı Adil Bey, *şâyân-ı teessüf* bulduğu benzeri münasebetsizliklerin durdurulmasını Ali Kemal Paşa'dan rica ediyordu¹⁴.

Bu arada Dahiliye Nazırı Adil Bey, Nazilli'de tutuklu jandarma umum kumandanının kurtarılmasını emrindeki idare amirlerinden ısrarla istiyordu. Mesela 22 Ağustos günü Denizli mutasarrıfı Faik Bey ile ahz-ı asker kalem reisi miralay Tevfik Bey, Kuva-yı Milliye karargâhı olan Köşk'e geldiler¹⁵. Burada Demirci Mehmet Efe'yi bulamayınca Nazilli'ye geçtiler. Mutasarrıf Faik Bey, Demirci Mehmet Efe'ye görüşmesinde Kemal Paşa'ya yapılan muâmelenin "çirkinliğini ve hatta mutala'alarına mugayir olduğunu ve her vesileden bi'l-istifade harekât ve teşkilat-ı milliyenin maksadı münhasıran Yunan mezâlim ve tecavüzâtına mani olmaktan ve bu topraklar üzerinde hukuk-ı mukaddese-i hazret-i padişahîyi teyîd ve idâmeden ibâret olup hükûmet-i seniyyeye karşı hiçbir fikr-i mümâna'at-perverde etmediklerini iddia etmedikleri halde Kemal Paşa hakkında yapılan mu'âmele bu iddiayı cerh ve hükûmeti şüpheyi sevk edecek mahiyette "olduğunu izah etmiştir. Demirci Mehmet Efe ve yanındakiler mutasarrıfın bu sözlerine hak verdiler. Hatta tutuklamadan maksadın ne paşanın şahsına karşı hürmetsizlik, ne de hükûmete karşı gelmek olmadığını; yalnız kendisinin buraya gelmesinden istifade ile bir miktar silah ve cephane temin etmek olduğunu ifade etmişlerdi. Ayrıca Demirci Mehmet Efe ve Hacı Şükrü Bey, hükûmetin kendilerini tevkif etmek istemesinden üzgün olduklarını belirttiler. Mutasarrıf Faik Bey, Ali Kemal Paşa'nın hükûmetin siyasetinde bir rey sahibi olmadığını ileri sürerek serbest bırakılmasını teklif etti. Demirci Mehmet Efe ve Hacı Şükrü Bey, rehinelelerini hükûmetin zorlamasıyla hemen bırakma taraftarı değillerdi. Saygınlıklarına gölge düşürmemek için kendi uygun gördükleri zaman bırakacaklardı. Birkaç gün bekledikten sonra Kemal Paşa'yı bırakmayı düşünüyorlardı. Faik Bey, aracılığı ile hükûmet Kuva-yı Milliyecilerin Yunanlılar üzerine bir taarruzuna da engel olmaya çalışıyordu. Denizli mutasarrıfı olumlu bir netice alamadan görev yerine döndü. Faik Bey, Denizli'ye döndükten sonra Demirci Mehmet Efe üzerinde mühim nüfûzu olduğunu öğrendiği Tavashı Halil Ağa'dan bu iş için aracılık etmesini

¹³ Aynı vesika, lef. 11-12-13; Harbiye Nazırı Süleyman Şefik Paşa'nın Demirci Mehmet Efe ve Hacı Şükrü Bey'i İstanbul'a davet eden telgrafı ve diğer olaylar için bkz. M.Şefik (Aker), *İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidâli*, II, İstanbul 1937, 183 vd; C. Bayar, *aynı eser*, VII, s. 2266-2276.

¹⁴ BOA, DH-ŞFR, nr. 102/235.

¹⁵ Denizli mutasarrıfı Faik Bey, o sırada Demirci Mehmet Efe'nin danışmanı bulunan Galip Hoca (Celal Bayar) yı Ali Kemal Paşa'nın tutuklanmasından sorumlu sayarak, tehdit etmekten geri kalmadı. (C. Bayar, *aynı eser*, VII, s. 2275-2276).

istedi. Faik Bey, Dahiliye'ye yazdığı şifre telgrafta; Nazilli'de Kuva-yı Milliye nüfûzunu azaltacak veya yok edecek muktadir bir zâtın buraya kaymakam olarak tayinini tavsiye etti. Mutasarrıf İstanbul'u Kuva-yı Milliye'nin genişlemesine karşı uyarıyordu (27 Ağustos 1919)¹⁶.

Tutukluluk süresince Ali Kemal Paşa, Demirci Mehmet Efe'yi padişah'a bağlılık konusunda ikna etmeye çalışmıştı. Ayrıca Efe'yi kandırmaya çalışan Hürriyet ve İtilaf Fırkası mensupları bu olayı İttihadçıların bir tezgahı diye istismar edip, mücadele bölgesindeki vatansever gençler Kâzım Nuri, Saracoğlu Şükrü'yü tutuklatmışlardır. Hürriyet ve İtilaf Fırkası mensubu Nazillili İlhami Bey, Kuva-yı Milliye'nin zayıflatılması için Demirci Mehmet Efe'yi Galip Hoca (Celâl Bayar) ve Miralay Şefik Bey aleyhinde tezviratla doldurdular. Binbaşı Hacı Şükrü Bey'in de devre dışı bırakılmasını sağladılar. Demirci Mehmet Efe'ye Umûm Aydın ve Havalisi Kuva-yı Milliye Kumandanı ünvanı verip, bunu bir mühüre kazıtıp boynuna takmışlardı. Bölgede Kuva-yı Milliye'ye destek ve yardımcı olan 2. Ordu Müfettişliği'ne vekalet eden miralay Selahaddin Bey'in başka yere tayin edilmesinde büyük rol oynadılar. İlâveten Demirci Mehmet Efe'nin danışmanlığını yapan Galip Hoca (C. Bayar) da yanından ayrılmak zorunda kaldı¹⁷.

Netice de Tavaslı Halil Ağa'nın gayretleriyle Kemal Paşa serbest bırakıldı. İstanbul'a dönen jandarma umum kumandanı Kuva-yı Milliye'yi ve özellikle Demirci Mehmet Efe'yi öven bir rapor vermiştir¹⁸.

2- Demirci Mehmet Efe ve Heyet-i Tahkikiye

Hükûmet adına Anadolu'ya gönderilen şehzade heyetlerinden sonra bazı mahallerde genel asayiş bozabilecek derecede olay ve işlemler meydana geldiği haberlerini incelemek üzere tekrar mülkiye ve askeriyeden birer şahıs ile katipten oluşacak heyet-i tahkikiyelerin teşkil edilmesi kararlaştırıldı (26 Temmuz 1919). Bu heyetlerin gitmesi planlanan beş bölge şunlardı: Hüdavendigâr (Bursa), Karesi (Balıkesir), Konya-Karahisar-ı Sahip- Antalya, Ankara-Kastamonu, Samsun-Sivas-Trabzon-Erzurum.

Osmanlı hükûmeti, 3 Kasım 1919'da iki teftiş heyeti oluşturdu. Kurulan heyetlerden biri emekli birinci ferik Hurşit Paşa başkanlığında; eski sadâret müsteşarı Emin ve temyiz mahkemesi üyesi Ömer Lütfi Beyler bulunuyordu. Görevi İzmit-Eskişehir-Konya-Afyon-Aydın-Karesi-Hüdavendigâr taraflarını

¹⁶ BOA, DH-KMS, nr. 53-3/1, lef. 4.

¹⁷ M.Şefik Aker, *aynı eser*, II, s. 213-216; C. Bayar, *aynı eser*, VII, s. 2276-2291; Hacim Muhittin Çarıklı, *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve H.M.Ç.'nin Kuva-yı Milliye Hatıraları*, Ankara 1967, s. 52.

¹⁸ M. Tayyib Gökbilgin, *Milli Mücadele Başlarken*, II, Ankara 1965, s. 17-18; Mahmut Goloğlu, *Sivas Kongresi*, Ankara 1969, s. 52-53.

teftiş etmekte. Diğer heyette başkan Ferik Fevzi Paşa dışında temyiz mahkemesinden Cafer İlhami Bey, fetva emini muavini Hasan efendi bulunuyordu. İkinci heyetin görev yeri Ankara, Sivas, Erzurum olacaktı¹⁹.

Bu heyetlerin basın ve kamuoyuna açıklanan görevleri; kanun ve nizamlara uygun davranılıp davranılmadığı, yapılan seçimlerin hür ve tarafsız yapıp yapılmadığı, müslim ve gayr-ı müslimler arasındaki münasebetlerin incelenmesi, görevini suistimal eden memurların tesbit edilmesi olarak sayılabilir²⁰. Basına açıklanan bu sebeplere rağmen heyetlerin gerçek görevleri neydi? Acaba İtilâf Devletleri ve Yunanlılara karşı oluşan Milli Mücadele'ye mani olmak amacını mı taşıyordu? Bu soruların cevabını heyet-i tahkikiyelere verilen talimatnâmede bulmak mümkündür. Çünkü hükûmet Aydın ve Karesi civarında teşkilat-ı millîye adı altında *çeteler* teşkilinden son derece rahatsızdı. İstanbul bu girişimlerin her tarafa yayılabileceği; özellikle de bunların yönetimlerinin bazı subay ve yedek subaylar tarafından ele alınarak asker toplanmasına kalkışılmasından endişeleniyordu; özellikle Demirci Mehmet Efe ve Kuva-yı Milliye Kumandanı Hacı Şükrü Bey'in asker toplama çağrılarından hoşnutsuzdu.

Üçüncü Ordu (önce dokuzuncu) müfettişliğinde bulunan Mustafa Kemal Paşa ve eski bahriye nazırı Miralay Rauf bey'in askerlikten istifa ederek Erzurum'da kongre toplaması ve ahaliyi beyannâmelerle tahrik ettiklerini düşünüyordu. Ayrıca bunlar doğu vilayetlerinde *çete* teşkilâtını hızlandırmıştı. Hükûmet millî teşkilâtları ve kongreleri kanunlara aykırı görüyordu. Bir yerde asayiş bozulursa mütarekeye dayanarak İtilâf devletleri orasını işgal edebiliyordu. Hatta Aydın'da asayiş bozan bir durum olmadığı halde burası Yunanlılarca işgal edilmiş ve çeşitli mezalim yapılmış. Bu sebepten işgale mazeret olabilecek hareketler vatanın geri kalan kısmı ile millî varlığımızı tehlikeye düşürebilirdi. Meclis-i vükelâ vatana zararlı gördüğü faaliyetlere karşı Dahiliye ve Harbiye Nezareti'ne gerekli uyarıları yaptı ise de etkili bir sonuç almak mümkün olmadı. Bazı memur ve askerler ya millî teşkilata olan temayüllerinden ya da tehditlerle karşılaşarak buna engel olacak tedbirler almaya cesaret edemediler. Öyle ki asayiş bozan şahıslara karşı alınacak tedbirler konusunda mülkî ve askerî makamlar arasında anlaşmazlıklar çıktı. Böylece gerekli kanunlar yeterince uygulanamadı. Özetle söylemek gerekirse Meclis-i Vükelâ, idareciler arasındaki anlaşmazlıkları çözmek ve millî teşkilâtları önlemek amacıyla heyet-i tahkikiyelerin gönderilmesine karar vermişti²¹.

Oluşturulan heyetler aşağıdaki görev ve yetkilere sahip olacaktı²²:

¹⁹ Geniş bilgi için bkz. Sina Akşın, *İstanbul Hükûmetleri ve Milli Mücadele (Son Meşrutiyet)*, II, İstanbul 1992, s. 163 vd.; Süleyman Beyoğlu, "Hurşid Paşa ve Heyet-i Tahkikiye", *Bir Dergisi*, sayı 4 (Aralık 1995), s. 29-44.

²⁰ S. Akşın, *aynı eser*, II, s. 165.

²¹ BOA, DH-KMS, nr. 54-3/24, lef. 7.

²² Aynı vesika, lef, 8-9, 10 Eylül 1919 tarihli talimat.

1- Her komisyon belirlenen bölgeyi süratle dolaşarak, oralandaki memur ve askerlerin verilen emirlere uyup uymadıkları ve bunlar arasında anlaşmazlık olup olmadığının tesbitini yapacaktı.

2- Memur ve askerlerin vazifelerinde kusurları var ise bunların ne gibi zararlara sebep olduğu belirlenecekti.

3- Gerek *çete* teşkilâtı, gerek *kongre* namı altında kanunsuz toplanan beyan-nâme ve tehditnâme neşrine kimler tarafından teşebbüs ve yardım olunduğu; ayrıca bu faaliyetlere görevlilerden müsâmaha veya yardım edenlerin bulunup bulunmadığı incelenecekti.

4- Mustafa Kemal, Rauf Bey, Demirci Mehmet Efe ve Hacı Şükrü'nün nerelerde bulundukları ile biran evvel yakalanarak İstanbul'a gönderilmeleri sağlanacaktı.

5- Heyetler gezdikleri yerlerin ileri gelenlerine ahaliye nasihat ettireceklerdi. Vatana zararlı hareketlere karşı ahali uyarılacak, bu faaliyetlere katılanlar memur, asker ve halk tarafından eleştirileceklerdi.

6- Gerçeklerden habersiz, vatana hizmet ettiğini sanarak bu olaylara katılmış masum vatandaşları uyarılıp silahlarını hükûmete teslim ettirmenin çarelerini aranacaktı.

7- İşine son verilecek veya yerleri değiştirilecek görevlilerin isim ve sebepleri şifreli telgrafla Dahiliye Nezareti'ne bildirilecektir.

8- Heyet, gittiği yerlerde yaptığı incelemelerden elde edeceği netice ve icraatlarını -ortaklaşa imzaladıkları- raporlar halinde Dahiliye Nezareti'ne göndereceklerdi.

9- Danışılacak konular aynı şekilde Dahiliye Nezareti'ne yazılacaktır.

10- Heyet, incelemelerini bitirince durumu telgrafla Dahiliye Nezâreti'ne bildirecek ve dönüş için alacağı cevabı bekleyecekti.

11- Heyette görevli olanlar tayin olunan yerleri dolaşmak için harcayacakları paraya karşılık verilen avansın i arcanmasıyla ilgili belgeleri ortaklaşa tutacaklardır.

Bizim arşivlerde rastladığımız bu belgenin dışında sayın Sina Akşin'in İngiliz arşivlerine dayanarak verdiği ilginç -sahte olması muhtemel- heyet-i tahkikiye talimatnamesi onsekiz maddeyi ihtiva etmektedir. Bu şaşırtıcı belge yukardakinin aksine araştırmacının açıkça söylediği gibi İstanbul'un Milli Mücadele hareketini örgütlediğini göstermektedir²³. Bu konuda Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde de bazı belgelere rastlanmakla beraber²⁴; yukarıdaki belgeden heyetlerin tamamen Milli Mücadele'yi önlemeye yönelik gönderildiği anlaşılmaktadır.

²³ S Akşin, *aynı eser*, II, s. 167.

²⁴ Geniş bilgi için bkz. Süleyman Beyoğlu, "Kuva-yı Milliye Hakkında Bazı Yeni Bilgiler", *Bir Dergisi*, sayı 5 (Haziran 1995), s. 45-60.

3- Demirci Mehmet Efe'nin Yunan Zulümlerine Tepkisi

İzmir'in işgalinin ardından Yunanlılar müslüman mahallelerini abluka altına almış ve makineli tüfek kullanmaya başlamıştı. Abluka sırasında yerli Rumlar silahlı olarak müslüman mahallelerinde dolaşarak gösteriler yapmışlardı. Dört gün devam eden abluka 28 Ekim'de sona ermişti. Abluka sırasında Karşıyaka'da oturan keresteci Ali Bey'in evine on Yunanlı hücumla, hane sahibinin burun ve kulaklarını kesmiş, ayrıca bütün ev ve servetini yağma etmişlerdi.

Medeniyet Gazetesi sahibi, Yunan Fevkalade komiserliği tarafından tehdit edildiğinden gazetesini kapatmak zorunda kalmıştı. Muhtelit Sansür Komisyonu'nun yayınlanmasına izin verdiği bir makaleden dolayı Dr. Yunus Fehmi Bey, bir sene hapis ve ikibin drahmi para cezasına çarptırıldı. Şark Gazetesi sahibi Halil Zeki ve sorumlu müdür Kenan Beyler de üç ay hapis ve üç yüzdr drahmi para cezasına mahkum edildiler. Yunanlılar ele geçirdikleri aydınları tutuklayıp, şehir içinde şekavet ve soygunculuğa devam ediyorlardı. Mesela Tire'de jandarma kumandanı, müstantik ile bazı memur ve ağalardan 40-50 kişi tevkif edildi. Bunlar işkence ve sopalar altında eziliyorlardı. Ödemiş ve Tire'de jandarmaların silahları Yunanlılar tarafından toplanmıştı. Tire, Torbalı, Turgutlu ve Urganlı'da Yunanlıların zulümlerinden bıkan müslümanlar daha iç bölgelere göç ediyorlardı. Bunların hali perişandı. Cereyan eden olayları dikkatle izleyen Demirci Mehmet Efe, müslümanlara yapılan haksızlıkları içine sindiremedi. Yunan orduları kumandanlığına ortaçağ barbarlığına son vermek zamanının geldiğini ihtar eden bir telgraf çekti. Zulümlerin durmaması halinde şiddetle mukabele edileceği tehdidinde bulundu. Demirci'nin bu cesaretli tehdidi Yunan zulümlerini durdurmaya yetmedi. Efe, 30 Ekim 1919'da Yunanlılara aynı çağrısını tekrarladı. Mehmet Efe'nin sadarete yazdığı aynı tarihli telgrafa göre; Yunanlılar tarafından İzmir havalisinde yaklaşık 30.000 müslüman şehit edilmişti. Dağlarda ve köylerde büyük zorluklar arasında içinde yaşayan göçmenlerin adedi ise 50.000 civarındaydı. Demirci Mehmet Efe, "Türk kanına doymayan Rum kalmadı. Bu halin devamı dahilde ahz-ı intikama sebep olduktan başka efkâr-ı umûmiyenin ve kükreyn millet önünde durmak mümkün olamayacaktır. Şu bir kaç gün zarfında siyaseten bu faciaya nihayet verdirilemezse ıztırâfî olarak biz de kararımızı tatbik edeceğiz" diyerek iki gün içinde bu konuda tedbir alınmasını sadâretten istiyordu²⁵.

Sonuç

Milli Mücadele'nin Aydın bölgesindeki önemli sivil direniş liderlerinden biri de hiç şüphesiz Demirci Mehmet Efe'dir. 1919 Haziran'ından itibaren katıldığı düşmana karşı mücadelede büyük bir vatanperverlikle hareket ederek, Yunan işgallerinin yavaşlamasında pay sahibi olmuştur. Demirci Mehmet Efe, kısa bir süre sonra bölgesinde nizamî kıtaların üstünde bir nüfûz tesis etmiştir. Öyleki bu

²⁵ BOA, BEO, 344834.

nufûz Osmanlı umum jandarma kumanda Ali Kemal Paşa'nın tutuklanmasına kadar genişleyecektir. Tutuklamadan maksat Kuva-yı Milliye birliklerine silah ve cephane sağlamaktır. Ali Kemal Paşa'nın Nazilli'de tutulması daha Ağustos 1919'da Osmanlı hükûmetinin otoritesinin bölgeye ulaşamadığını göstermektedir.

Anadolu'daki durumu yerinde incelemek üzere gönderilen Heyet-i Tahkikiyelerin bir vazifesinin Kuva-yı Milliye'ye mani olmak olduğu anlaşılmaktadır. Heyetlere verilen talimâtta başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere Rauf Bey, Hacı Şükrü Bey ve Demirci Mehmet Efe'nin yakalanarak İstanbul'a gönderilmeleri emr edilmiştir. Ancak heyetler verdikleri raporlarla hükûmete Anadolu'daki hareketi anlatmaya çalışmışlardır.

İzmir'de Yunanlıların yaptıkları zulümlere karşı Demirci Mehmet Efe, İtilaf Devletleri'ni uyarıyor ve sadâreti göreve çağırıyor. Bu da bize Kuva-yı Milliye birliklerinin düşmana karşı mücadele de kararlılığını ve kendine olan öz güvenini göstermektedir. Demirci Mehmet Efe'nin tepkisi, bir anlamda Kuva-yı Milliye ruhunun nasıl ve niçin meydana geldiği hakkında bize fikir verebilmektedir.

Demirci Mehmet Efe Hakkında Vesikalar

1

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA),
Dahilîye-Kalem-i Mahsus, (DH-KMS) nr. 52-5/2

İzmir Müdâfa'a-yı Hukuk
Cem'iyeti Merkez-i Umûmisi
İstanbul

Nazilli 27.10.35

Paris Sulh Konferansı'nın Türkiye işleriyle iştigale başladığı şu mühim ve tarihi günlerde hakdan ve adâletten ziyâde bir takım entrikalarla tedvîr-i âmâl etmek isteyen Yunanlıların taht-ı emrimde bulunan Kuvâ-yı Milliye hakkında Avrupa efkâr-ı umûmiyesine karşı yanlış tebligatda bulunmak sûretiyle te'mîn-i muvaffakiyete çalışmakda oldukları anlaşıyor. Vilâyetimizin işgalden hâric kalan kısmının Rumlarıyla bütün anâsır-ı gayr-ı müslimenin mâl ve cân ve ırzları her zaman olduğu gibi bugünde mü'emmendir. Hatta bunu mü'eyyid ve musaddık olmak üzere rû'esây-ı ruhâniye ve mu'teberân-ı hristiyanıyye'nin bana hitaben itâ eyledikleri muhtıralar ile yazdıkları telgrafnâmeler makâmât-ı aidesine takdîm kılınmıştır. Türkiye işleriyle meşgul Heyet-i İtilâfiyye'nin vereceklerine kaviyen ümidvâr olduğumuz âdilâne kararların neticesinde memleketimizden çekilecek olan Yunanlıların tahliye edeceği yerleri işgal ederken milli ordumun efrâdı tarafından bütün anâsır-ı gayr-ı müslimeye Türk kavm-ı necibine lâayık bir sûrette hüsn-i muamele yapılacağını va'ad ve ta'ahhüd eylerim. Binâen-aleyh Türklerin girecekleri yerlerde Rumları katliâm edeceklerine dâ'ir Yunanlıların daha şimdiden evhâma tâbi' olarak neşr etmekte oldukları havâdise kat'iyen iltifât olunmamasını tarafımdan bi'l-vekâle Düvel-i İtilâfiyye mumessilîn-i siyasîyesine arz ve iblağa vesâtetinizi bilhassa ricâ-yı ehemm vezâ'ifden add ve bu vesilesiyle ile takdîm-i hürmet eylerim efendim.

Aydın, Menteşe ve Havâlisi Kuvâ-yı
Milliye Kumandanı
Demirci Mehmet

2

DH-KMS nr. 52-5/2

İzmir Müdâfa'ayı Hukuk Cem'iyeti
Merkez-i Umûmisi İstanbul

Asâlet-me'âb

Aydın havâlisi Kuvâ-yı Milliye Umûm Kumandanı Demirci Mehmet Efe Denizli'den aldığımız 20.10.919 tarihli âtideki telgrafnâme sûretini, ehemmiyetle telakkî edilmesi istirhamıyla arz ve takdîm ve bu vesîle ile derîn ihtirâmâtımızın kabulünü istirham ederiz asalet me'âb

Sûret

Yunan kıta'at-ı askeriyesinin Aydın vilâyetine çıkmaları asırlardan beri hüsn-i mu'âşeret üzere bulunan Türk ve Rum unsurları için mukaddime-i şe'âmet oldu. Sizce de arzu edilmediğini kaviyen zann ettiğim fecâyî'in, bu günlerde arttığını ve müslümanların şedîd takibât altında kaldıklarını istihbâr ediyorum. Sırf müslüman ve Türk olduklarından dolayı hukuk-i insaniyeden mahrûmiyete mahkûm telakkî edilen kardaşlarım hakkında vuku'a getirilen fezâyihin devamı bize de aynı sûretle mukabele hakkını veriyorsa da meslek ve terbiyemiz muktezây-ı hak ve adle ri'âyet olduğuna nazaran şimdiye kadar akan kanları kâfi görerek insâniyetin ma'rûz kaldığı felâketlere nihayet verilmesi ve bu son ihtârın hüsn-i telakkî edilerek İslâmlara vuku' bulan ta'arruzâta nihâyet verilmesine vâbededir. Aksi halde mes'ûlünün ta'yini Düvel-i Mu'azzama'nın tahkikatıyla efkâr-ı ammenin takdîrât-ı müstakbesine kalır. Bakî hürmetler efendim.

3

DH-KMS, nr. 52-5/2

Der-aliyye'de İzmir Müdâfa'a-i Hukuk-ı Osmaniye Cem'iyeti

İzmir'deki Yunan kıta'ât-ı askeriyesi kumandanlığına keşide ettiğim telgrafnâmenin bir sûretini aynen yazıyorum. Ben Yunanlılardan aldığım üserâ hakkında Türk kavm-i necîbine lâyük bir sûrette mu'âmelede bulunuyorum. Bunlar Nazilli'de kemâl-i istirahatle imrâr-ı hayat etmektedirler. Yunanlılar ise taht-ı işgallerinde bulunan mahallerdeki ahâli-i İslâmiye'nin burnunu kulağını kesmek ve hatta bizden aldıkları bir esiri katl etmeden evvel alet-i tenâsüliyyesini kat'ettirmek gibi vahşet ve cinâyet irtikab etmektedirler. Ben bi't-tab' bu sûretle mukabelede bulunmayacağım yalnız şu denâ'etin vesâtetinizle lâzım gelen makamata iblâğını ricâ ederim.

Bir haftadan beri İzmir ile Yunan askerinin işgali tahtında bulunan diğer mahallerde islâmlara fevka'l-âde hakaret ve bir çoklarının dahi habs ve darb ve işkence edilmekte olduğunu kemâl-i te'essüfle haber aldım. Ben şimdiye kadar hiç bir Rum'a hakaret etmedim. Yakinen cürmünü bildiklerimi dahi selâmet-i vatan nâmına afv etdim. Türkler anâsır-ı gayr-ı müslimeye karşı pek büyüklük ibrâz ediyorlar. Siz ise bunun aksini iltizâm ile müslümanlara bilâ - sebep envâ'-ı hakaret ve zulm ediyorsunuz. Bu hâle bir netice verilmeyecek olur ise akıbetin gayet vahîm olacağı ve bu bâbda bana sûratla te'mînât verilmesini ehemmiyetle ihtâr ve cevap intizâr ederim.

4

DH-KMS, nr. 52-5/2

Der aliyye’de İzmir Müdâfa’a Hukuk-ı Osmaniye Cem’iyetine

Sûreti bâlâda mûnderic telgrafı İzmir’de Yunan Kuvâ-yı askeriyesi kumandanlığına keşide ettim. Cem’iyetinizce de icab edenlerin sür’âtle nazar-ı dikkatlerinin çekilmeleri ve neticeden bana da ma’lûmât itâsını ricâ ederim.

Fî 27/28 Teşrin-i evvel 1335.

Nazilli, Aydın, Menteşe ve Havâlisi Umûm Kumandanı Demirci Mehmet Efe

BEO, 345442

Dahilîye Nezâreti

Aydın vilâyetinden alınan 13 Kanun-ı evvel 35 tarihli telgrafnâmenin sûretidir.

Bozdoğan kasabası Demirci Mehmet Efe tarafından basılarak mevcûd jandarmanın ikisi katl ve ikisi cerh edilerek silahlarının alınmış ve hükûmetin iskât ve mevkuûfinin tahliye kılınmış olduğu ve bu yüzden asâyîşin hala muhtel bulunduğu alınan ma’lûmât-ı resmîyeden anlaşılmıştır. Bu bâbda evvel ve ahirde vâki olan ma’rûzât-ı kemterâneme ve dâire-i tecâvüzâtın günden güne tevessü’ eylemekte olmasına nazaran ifâ-yı muktezası tekrâr arz olunur.

6

DH-KMS, nr. 52-2/39

Demirci Mehmet Efe

1 Kanun-ı sani 36

Harbiye Nezâret-i Celîlesine

Menteşe Mutasarrıf-ı Sabıkı Hilmi Bey’in yedindeki şifre miftahının alınması için makam-ı âlîlerinin müdahalesine neden luzûm görüldüğü ve bu hususun cihet-i askeriye sebebi ta’alluku anlaşılamadığından bir mu’âmele yapılamadığı Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye 1. Şubesinde 25 K.evvel 1335 bildirildi isede mûmâ-ileyh Hilmi Bey’in Menteşe Mutasarrıf-ı lığı’nda bulunduğu sırada Kuvâ-yı Milliye heyetini teşkîl eylediği vârid ve mu’amelatın tanzimi için bir müddet cephede kendisine ihtiyâc-ı kat’i görüldüğü beyânıyla Aydın ve Havâlisi Umûm Kuvâ-yı Milliye kumandanı Demirci Mehmet Efe tarafından vuk’û bulan davet üzerine mûmâ-ileyhin yerine birini tevkîl ederek Nazilli’ye gittiği işârât-ı vakı’adan meb’ûsluk intihâbâtı meselesi için Nazilli’den Muğla’ya gelen kuvvetin başında bulunan Muğla jandarma bölük kumandanı-ı sabıkı Câvid Bey’in mûmâ-ileyh Hilmi Bey’in taraflarında olduğu Muğla mutasarrıf vekâletinin bir sûreti 10 K.evvel 1335 tarihli telgraftan anlaşılmış ve Kuvâ-yı Milliye ile mûtenâsibdâr olduğuna şüphe olmayan mûmâileyh yedindeki şifre miftâhın kendisinden alınması hakkında makam-ı âlîlerine sebk eden iş’âr işte şu esbâba müstenid bulunmuş olmağla ol bâbda.

7

DH-KMS 52-3/49

Denizli

16 Temmuz 1335

Gayet müstaceldir

İzmir işgali gününden beri vâki’ olan istirhâmâtımdan hemen hiç birinin kabul edilmemesi âcizlerine garîk-ı te’essür ediyor. En kıymetli eczây-ı vatanımızın istihlâsı ve ahâlimizin muhâfaza-i hukuku için düşünebildiklerimi mütemâdiyen arz ettim. Fakat ma’rûzâtım vaz’iyeti

tamamen îzah edememiş olmalı ki teklifâtım cevâba bile lâıyk görülmüyor. Şu halde sukûtum bugün en mühim mevki' olan bu livânın mes'ûliyet-i idâresini taşımakta ısrâr beyhûde ve belki muzırr olduğundan bu vazîfeden afvımı ricâ ile mevki'imî vaz'iyeti daha iyi görüp îzah edebilecek bir arkadaşa terk eylemekden başka yapacak bir işim kalmamıştır. Son vazîfe olmak üzere ma'rûzat ve istihâmât-ı sâbıkamı telhisen tekrâr etmeği vecibe-i vezîfe telakkî ediyorum. Ma'rûz bulunduğumuz tehlike bir haricî diğeri dahilî olmak üzere iki kısımdır. Birincisi Yunanlıların imkan buldukça ale'd-devâm ilerlemesi ve girdikleri yerlerde ahâlinin müslimeyi envâ-yı mezâlim altında ezmesidir. Buna mani olmak için iki çare düşünülebilir. Biri teşebbüsü siyasî ile saha-i işgalin tahdîdi ve mevâki-i meşgûledeki itisâfâtın tahfîfi diğerkonferans mukarrerâtına muhâlif olarak saha-i işgalin tevsi'ine kuvvetle mûmâna'at edilmesi; evvelkisi hakkında beyân-ı mütâla'aya selâhiyetdâr değilim. Fakat ikincisinin imkânına Aydın hadîsesinden beri cereyan eden vuku'âtın delâletiyle de kani'im. Aydın ve Nazilli'nin işgali üzerine o havâlide teşekkül eden Kuvâ-yı Milliye Aydın'da düşmanla çarpışmakta bugüne kadar ilerlemelerine mani' olmaktadır. Bu hâl Yunanlıların bir kuvvet karşısında ileri değil hatta geriye gitmeye amâde olduklarını isbât ediyor. Ma'al-esef bu havâlide bulunan 57. fırkanın efrâdı bu civâr ahâlisinden olmak itibâriyle firâr ederek kıta'âtı boş bıraktığından ve mütemâdiyen derdest ile sevk olunan efrâdın bir kısmı tekrâr firâr ve kısm-ı mühimmi de Kuvâ-yı Milliye'ye iltihak ettiklerinden askerî bir kuvvet teşkîli ve binâen-aleyh nâfi bir netîce istihsâli mümkün olamıyor. Eğer buralara efrâdı uzak mahâllerden alınmış kıta'ât gönderilirse maksadın temini ve henüz işgal edilmeyen aksâm-ı vatanın düşman işgalinden binlerle belki yüzbinlerle nüfûs-ı islâmiyenin telefinden ve milyonlarla emvâlin yağma ve tahribinden vikâyesi kabildir. Kıta'at-ı askeriye talebinde ısrâr buralarda Yunanlılarla bir cephe-i harp açmak gayesine ma'tûf değildir. Yunanlılar bir askerle muhafaza edilen mahalle ta'arruz edemezler ve binâen-aleyh harbe luzûm görmezler. Aydın'a kadar gelen Yunan askeri birkaç taburluk küçük bir kuvvetden ibâret olduğu için muntazam kesîr askere tecâvüz cesâretinde bulunamazlar, bulunsalar bile küçük bir müsâdemede hatta bir ihtâr-ı kat'i kendülerini tevkife kâfi gelir bu kuvve-i askeriye bir vazîfesi de yukarda ikinci ve dahilî olarak arz ettiğim tehlikenin def'i olacaktır. İzmir-Aydın ve Nazilli vekayî'i asker gibi jandarmaların da firârına ve hükûmetin za'afına sebep olduğundan yer yer birçok eşkiyâ çeteleri türemiştir. Aydın livâsı dahilînde pek mühim vekayî'i ihdâs ettikleri gibi Denizli livâsında da asâyişi ehemmiyetli bir sûrette ihlâl etmişlerdir. Nazilli'nin tahliyesi ve Aydın'ının Kuvâ-yı Milliye tarafından istirdâdı üzerine kuvvetlerin maneviyâtı biraz avdet ettiğinden Denizli livâsında türeyenlerden ekserisinin tenkillerine imkân bulunamadığı gibi Yörük Ali ve Demirci Mehmet ve sâ'ire gibi en mühim rüesâsı Yunanlılar ile çarpışmak üzere terk-i şekavet ettiklerinden Denizli livâsı bir dereceye kadar da Aydın livâsı eşkiyâ tecâvüzünden kurtarılmıştır. Ancak Yunanlılar ile kavga etmek kararını vererek sâlifü'l-arz rüesa başlarına 300-500 kişi toplayarak Aydın havâlisinden hükûmran olmağa ve ma'iyetlerinin mesârifine mukabil her iki livâ ağniyâsından bir çok paralar talebine başladılar. Aydın'ın ve Çine tarafı müstesnâ olmak üzere diğerkaksâmı hemen ellerinde olup biçâre kaymakamlar her türlü nüfûz ve kuvvetden mahrûm ve çetelerin emrine inkıyâda mecbûrdur. Denizli livâsı da Aydın aksâmı derecesinde olmasa bile yine bunların tesirâtına ma'rûz olarak 600 kişilik bir çetenin bir reisi bulunan Demirci Mehmet Efe hergün merkez ve mülhâkata gönderdiği haber ve telgraflarla para silah adam ve livâ ve kazalara mürâca'at ile hapislerin tahliyesini jandarma eslihasının teslimini arzularının is'âfını talep eyler ve kabul etmeyenleri tehdid eder. Ve bugünkü hale nazaran tehdîdini îkâ'a da kadirdir. Livâ bugüne kadar bu halleri tedâbir-i ma'kule ve mülâyimâne ile idâre edebildi. Fakat bu tarz-ı hareket de daha ne kadar muvaffak olacağımız kesdirilemez. Çünkü bu adamlar câhil ve bağıdırlar. Dün Demirci Mehmet

Efe'den yeni bir haber aldım. Mevkûflardan bir kısmının tahliyesini talep aksi halde 1500 kişi ile geleceğini tebliğ ediyor. Böyle bir teşebbüse mani' olacak kuvvetimiz yok gelirse her istediğini yapabilir ve bu haller ecânib nazarında buralarda asâyîşin fıkdanına delil add edilerek Burdur'da olduğu gibi hedângirde bu havâlinin de işgâline sebep olur. Ve belkide tehlike-i işgal daha içerilere sirâyet eder. Elimizde muntazam bir asker ve mücerreb zabitan kumandasında kuvvetli jandarma bulunursa çetelerin hakimiyetine ve felâket-i memleketi mücib-i mu'âmelât-i câhilâne-lerine mümâna'ât da mümkün olabilir. Aksi takdîrde bunların Yunanlılara [karşı] nufûz ve kuvvetleri ve dahildeki münâsebetlilikleri artacak olursa dahile kaçarak halka ve hükûmete envâyı tecâvüzâta ve müşkilâtı îka' edeceklerdir. Bunun nefîce-i meş'ûmesini arz ve îzaha luzûm yokdur bu nukatı nazar-ı dikkate alan ahâli şimdiden buralardan hicrete başlamış bir kısmı da İngiliz ve İtalya himâyesi talep-i ıztırarını his etmeğe başlamıştır. Men'ine çalışılıyor fakat Yunanlıların bir muvaffakiyeti mesâ'imizi ta'zîme kâfidir. Şunu da ilâve edeyim ki buraya gönderilecek kuvve-i askeriye mukabil bu havâli firârlilerini emredilecek mahallere sevk ile oralarındaki boşluğu imlâ mümkündür. Üçüncü bir nokta da nefis-i Aydın ile civârındaki bir çok kurâdan hicret eden binlerce müslüman ahâlinin muhâfaza-i hayatları evleri barkları yanan memâlikî zâyi' olan bu biçâregânın kısım-ı âzam Çine tarafına gitmiş bir kısmı da Burdur'a gelmiştir. İ'âşeleri için talep olunan para henüz geldi. Maheza buradakilere mecbûren ekmek veriyoruz. Bunların biran evvel i'âşe ve iskânlarıyla berâber yüzüstü kalan mahsûllerinin dercine imkân bulunmadığı takdirde ekserisi ölüme mahkum olacaktır ma'rûzâtım kabul ve istirhâmâtım is'âf buyurulmadığı takdirde artık burada bulunmak vukû'u muhakkak felâketlere eli bağlı şahid olmaktan başka bir nimet hâsıl etmeyecek ve şimdiye kadar gerek, Balkan Harbi'nde ve gerek Harb-i Umûmî de gördüğüm felaketlerle fecîâlara tahammül kudretini acizlerinden nez' eylediğinden diğer bir livâyâ tahvilimle yerime daha ziyâde sâhib-i ekseriyet bir zâtın î'zâmı ma'rûzdur.

15 Temmuz 335

Mutasarrıf Fâ'ik

8

DH-KMS 52-2/53

Babîali Harbiye Nezâreti

Dahilîye Nezâret-i Celîlesine

Devletlu Efendim Hazretleri

İzmir mülhâkatında henüz hitâmı icrâ edilmeyen birçok İslâm çocuklarının Rum oldukları iddi'asıyle Yunan zâbitânı ile Rum papazları ve yerli Rumlar tarafından cebren kiliselere alınmakta oldukları İzmir'den bildirilmekte olduğuna dâ'ir Aydın ve Menteşe Havâlisi Umûm Kuvâ-yı Milliye Kumandanı Demirci Mehmet Efe imzasıyla Huzûr-ı sâmi-i sadâret penâhiye keşide olunup elden nezâret-i acîziye tevdi ve havâle buyurulan telgrafnâmede izbâr kılınmaktadır. Bu bâbda Düvel-i İtilâfiye Komiserlikleri nezdinde teşebbüsât-ı mukteziye îfa edilmek üzere vilâyetden keyfiyetin telgrafla bi'l-isti'lâm alınacak ma'lûmâtın serî'an inbâsı husûsuna himem-i aliyye-i nezâret penâhileri ma'rûz buyurulmak bâbında emr ü fermân hazret-i menlehü'l emrindir.

23 Teşrin-i sani 335

Haricîye Nâzırı nâmına

Müsteşâr İsmail

DH-KMS nr. 52-3/72

1 Ağustos 335

Harbiye Nezâret-i Celîlesine

Gayet müstâceldir. Bizzat Harbiye Nazır Paşa hazretleri tarafından açılacaktır.

Civâr mahallerden Denizli'ye bir iki tabur asker î'zâmı seleflerimiz beyninde kararlaştırıldığı makam-ı âlilerine 17 Temmuz 335 tarihinde yazılmış olan 84 numarolu tezkirenin müsveddesinden anlaşılmaktadır.

Denizli mutasarrıflığından bu kerre gelen telgrafnâme-i cevabîde henüz hiç bir tabur gelmediği ve evvelce gönderilen taburunda Aydın cephesine gittiği ve vaz'iyetin te'ehhüre tahammülü olmadığı bi'l-beyân sevkîyâtın tesri'i luzûmu dermiyan edilmektedir. Siyâk-ı iş'âra nazaran bu taburlar Demirci Mehmet çetesiyle diğerlerinin ahâliye karşı irtikâb etmekte oldukları şekavete mani' olmak için istenilmektedir. Ancak mutasarrıflıktan evvelce gelüp dosya meyânında bulunan 20 Temmuz 335 tarihli telgrafnâme de bir iki taburluk kuvvetle ıslâh-ı ahvâle imkân görülememekte olduğu ve sirayet isti'dâdı bulunduğundan orada bir fırka bulundurularak bu ahvâlî önü alınamayacak olur ise devletin başına gavâ'il-i mühimme çıkacağı ve asâyîşsizlik bahânesiyle bunun diğer işgallere vesîle vereceği ve binâen-alazâlik oraya muntazam bir fırkanın bilâ-ifâte-i vakt yetiştirilmesi muktezî olup, dermiyân kılınmasına ve bu hareket-i şekâvetkârane-nin bir gün evvel men'indeki luzûm ve ehemmiyet ma'lûm-ı âli-i nezâret penâhileri olmasına nazaran icâb-ı hâlin acilen îfasıyla neticesinin iş'âr buyurulmasını bi'l-hassa ricâ ederim. Olbâbda.

Denizli Mutasarrıflığı'na Şifre

C. 26 Temmuz 335 kuvve-i kâfiyenin seri'an sevkî için Harbiye Nezâretine ... ehemmiyetle tebligat-ı ekîde icrâ edilmiştir.

DH-KMS nr. 52-5/80

Aydın Vilâyeti Dâhiliye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

Yunan asâkir-i işgaliyesinin hareket-ı ahiresi üzerine Buldan kazası ile civâr mahallerde tahaddüs eden vekayî'e dâ'ir İzmir'de bulunan Buldan Kaymakamı Cevdet Bey tarafından verilen raporun sûret-i musaddıkası melfûfen takdîm kılınmıştır. Kaymakam bey raporunda Nazilli ve Sarayköy ve Denizli'de ika' edilen yağmagirlikten bahsetmekte olup Denizli hadîsesi hakkında mûmâileyh ile beraberinde gelen Buldan ahâlisinden birisinin Denizli'den Buldan'a ferceyâb-ı firâr olan bir iki kişinin ifâdâtına atfen vuku' bulan şifahî beyanatlarına nazaran Denizli'de sâkin Rumları dahile nakl ve tehçir etmek emel ve maksadıyla mahal-i mezkûre giden Sökeli Yörük Ali ve avenesinin bu sûretle vâki' olan teklifâtı ahâli-i mahalliye-i İslâmiye tarafından kabul edilmeyerek Rumların şimdiye kadar kendileriyle birlikte hoş geçindiklerinden ve hiç bir fenâlıklarını görmediklerini bu hristiyanların mâl ve canlarının muhâfazası uhde-i insâniyetlerine müretteb vezâ'if-i uhuvvetten bulunduğundan bahsle bu arzularına muhâlefette bulunulmasından muğber olan eşkıyây-ı merkume ile ahâli arasında müsâdeme vuku'a geldiği ve Yörük Ali'de dâhil olduğu halde bu canilerden 18 kişinin hâk-ı helâke serildiği ve içlerinden firâra muvaffak olan birkaç kişinin Goncalı İstasyonu civârında bulunmakta olan Demirci Mehmet Efe'ye ihbâr-ı keyfiyet etmesiyle merhumun da avanesini alup Denizli'ye geldiği ve güyâ meseleyi tahkîk maksadiyle oradaki askerî kumandanını ve kadı ve müdde'-i umûmi efendilerle diğer rû'esây-ı

me'mûrîn ve eşrâf ve ulemây-ı mahalliyeyi birer birer nezdine celb ederek ve Yörük Ali çetesine karşı yapılan hareketi tasvîbkâr görünerek lâzım gelen zevâtı topladıktan ve bunları nisâ hapishanesine ilkâ' eyledikten sonra cümlesini katl ve itlâf ettirdiği ve bunu müte'akıp şehrin bir çok yerlerini yağma ve tahrib ve Rumlarla İslâmları takrib eyledikleri ve hayatlarına nihâyet verilen ma'sûmînin 158'e bâliğ olup bu miktara karîb eşhâsında takîb ederek hayat ve memâtlarının mechûl kaldığı anlaşılmış ve halbûki Mûsâvât Gazetesi'nin bu günkü tarihli nüshasındaki Denizli mektubuna nazaran vekâyî'i mütehaddise şekl-i ahirde ve çeteler beynindeki bir müsâdemeden ibâret gösterilmiştir. Gerçi gerek Antalya tarîkiyle bahren ve gerek Alaşehir yolu üzerinden berren şu günlerde Denizli'den kimse gelmediği için hadîsenin şekl ve sûret-i vukû'u ve netîcesi sûret-i sahihada anlaşılamamış ise de her hâlde Denizli'de bir hadîsenin vuku'u şüphesiz olmasına diğer taraftan vak'a müsebbiblerinin tedîb ve tenkîl ve bunların diğer mahallere de tecâvüzlerinin men'i için fi'l-hakika mahallerine kuvây-ı kâfiyye i'zâmı lâzım ve lâbüdd ise de taht-ı işgalde bulunan mahallerden işgal hârici kalan bu kazalara jandarma i'zâmına imkân olmadığı gibi esâsen merkez-i vilâyet de ancak hükûmet kapusunda nöbet beklemek üzere silahları i'ade olunan 18 neferden başka jandarma mevcûd bulunmadığı cihetle hükûmet-i merkeziyece ittihâz olunacak tedâbire değîn halkın muhâfaza-i mâl ve cânı için milis teşkilâtının tevsi' ve tezyîdi luzûmu kaymakam beye şifâhen tebliğ edilmiş ve keyfiyetin nezâret-i celîlelerine arz olunacağı da ilâveten dermiyan kılınmıştır. İşgal haric de bulunan mahallerin buraca tahkîk-i ahvâlî mümkün olamamasına ve şu kadar ki çetelerin câbecâ tecâvüzât da bulunarak nehb-i ahvâl ve katl-i nüfûs gibi tecâvüzâta kalkıştıkları haberi alınmakta olmasına göre ahâlinin muhâfaza-i mâl ve canları için azalara kâfi mîkdârda jandarma kuvveti i'zâmı taht ü cevâb ü elzemiyet de görüldüğünden nezâret-i celîlesince iktizây-ı hâlin hemen ifâsına müsâ'ade buyurulması bâbında emrî fermân hazret-i menlehü'l-emrindir.

Fi 11 Zil-ka'de 1338 ve 27 Temmuz 1336/
1920 Aydın Valisi Vekili Defterdar Ahmed

11

BOA, DH-KMS, nr. 52-5/80

Sûret

Aydın Vilâyeti

Huzûr-ı âli-i cenâb-ı vilâyet-penâhiye

Yunan askerinin ta'arruz-ı ahırî üzerine Buldan kazası civâr mahallerde tahaddüs eden vekâyî'i bervech-i zîr arz olunur: 20/21 Haziran'da Salihli cephesinde başlayan ta'arruz netîcesinde Haziran'ın 22'sinde Alaşehir'in işgali üzerine Eynegöl havâlisinde Buldan, Sarayköy, Denizli, Dinar taraflarına giden muhâcirîn kabilelerinin cereyanına kapılmak isteyen Buldan ahâlisinden bazıları dahi hicret etmek istemişler ise de muhâcirîn esnay-ı râhde düçâr oldukları sefâlet ve berâberlerinde alabildikleri eşyây-ı beytiyelerinin bazı edânî tarafından ahz ve gasp edilmesi hayatlarına ta'arruz etmek gibi gösterilen vahşet Buldan ahâlisinin nazar-ı dikkatini celb etmiş ve taraf-ı çâkerîden icrâ edilen nesâyih üzerine hicretin önü alınabilmiştir. 22 Haziran'dan 5 Temmuz'a kadar mürûr eden eyyâm zarfında karakollardan ve merkez kazalardan dağılan jandarma efrâdının 25 kadarı toplattırılarak yağmagirler tarafından kasabaya vukû'u melhûz ta'arruza karşı müdâfa'a etmek maksadıyla yevmî birer lira ücretle teşkiline luzûm-ı kat'i his olunan 40-50 kadar milis kuvvetiyle müştereken asâyîş-i mahallinin te'minine sa'y ü gayret edilerek ahâlinin mâl ve cânı taht-ı muhâfazaya alınabilmiştir. Bir kısım Yunan askerinin Alaşehir'den Eynegöl istikametiyle Buldan'a doğru gelmekte oldukları haber alınması üzerine Denizli livâsından

gönderilen ve Buldan'ın şimâlinde bir buçuk saat mesafede te'sis edilen hat-ı müdâfa'ada Yunan gönüllü efrâdı ve Buldan milis kuvvetleri Yunan askerinin ileri harekâtına mâni' olamadıkları ve ric'at ettikleri için Buldan kasabası Temmuz'un beşinci Pazartesi günü işgal olunmuş ve Yunan askeri iki gün kadar kasabaya hâkim tepelerde kaldıktan sonra Buldan ile Eynegöl arasında Buldan'a uç saat mesafedeki Turlu Bey karyesine çekilmişlerdir. Ahâlinin hicretine meydan verilmemesinden dolayı Nazilli, Sarayköy, Denizli kasabalarında ika' ettikleri yağmagirlikleri Buldan hakkında tatbik edemediklerinden münfâ'il olan yağmagirânın, Yunan askerinin geriye çekilmesi üzerine Buldan'a ta'arruz etmeğe fırsat bulacakları endişesiyle bî-sükûn ve arâm kalan Buldan ahâlisi pek büyük heyecanlar içinde bulunmaktadırlar. Gerçi sâlifü'z-zıkr jandarma milis kuvvetleriyle vuku'u melhûz ta'arruza karşı müdâfa'a etmek mukarrer ise de yağmagirânın yedinde mevcûdiyeti tahakkuk eden iki cebel topu ve beş altı mitralyöz gibi vesâ'it ve âlât-ı müdâfa'adan mahrûm bulunan ahâli-i kasabayı cebren düçâr-ı endişe ve müşkil olan vaz'iyetlerinin vehâmetini tezyîd etmektedir. Yağmagirân taraflarından ta'arruz edileceği fikri kat'iyen vârid olamayup ilk fırsattan bi'l-istifâde ta'arruza kıyâm edecekleri Nazilli, Sarayköy ve bilhassa Denizli kasabalarında icrâ olunan yağmagirlik ve katliamlarla sâbitdir. Bu ta'arruzun adem-i vukû'u, kasabayı işgâl etmiş olan Yunan askerinin geri çekilmemesine ve yahud işgal etmemelerine mütevakıf idi. Askerin kasabayı ba'de'l-işgal geri çekilmesi ta'arruzun her halde vuku'una müsâ'id vaz'iyet husûle getirmiştir. Vukû'-ı ta'arruz halinde 15.000 nüfûsden ibâret bulunan Buldan kasabası ahâlisinin düçâr olacakları feci' ve hûnrizâne felâketlerden kalb-i beşerin bir zerresi te'essür his etmemesi gayr-ı mutasevver olduğu hakikat-ı elîmesiyledirki, biçâre ahâlinin vaz'iyet-i vahîmeleri hakkında arz-ı ma'lûmât ederek mahfûziyet-i mâl ve cânları esbâbının istikmâlî husûsunu zât-ı âli-i vilâyet-penâhilerinden istirhâm eylemek için merkez-i vilâyete kadar gelmek mecbûriyetini husûle getirdi. Binâen-aleyh 15.000 nüfûsun yağmagirânın eyâdî-i ihtirâzdan tahlîsi için çâre-i yegâne Buldan'a yüzden fazla jandarma efrâdının i'zâmına mütevakıf olduğu cümle-i mütâlâ'ât-ı çâkeriden olup bunların muvâsalatlarına bütün ahâli kemâl-i tehâlikle intizâr etmekte olduklarından icâbının sür'at-i ifası husûsuna inâyet-i mahsûsa-i vilâyet-penâhilerinin ibzâl buyurulması kemâl-i ehemmiyetle arz ve istirhâm olunur ol bâbda.

Fi 23 Temmuz 336

İzmir'de Buldan Kaymakamı

Halil Cevdet

12

DH-KMS, nr. 52-5/80

Dahiliye Nezâret-i Celfîesine

Devletlü efendim hazretleri

Aydın Vilâyeti

27 Temmuz 336 tarihli ve 720 numarolu arıza-i acizâneme zeyldir: Şakî Demirci Mehmet Efe denilen hunhâr tarafından Denizli'de ikâ' edilen mezâlim ve fecâyî'iden sonra ferceyâb-ı firâr olarak bu kerre İzmir'e gelmiş olan mevsûkü'l-kelim bir iki zatın ifâdesine nazaran 7 Temmuz 336 tarihinde Denizli'de mütemekkin milel-i gayr-ı müslimeyi çoluk çocuklarıyla birlikte Eğridir cihetine sevk etmek fikriyle kasabaya dahil olmuş olan Demirci'nin rüesâ-yı mülfetinden Sökeli Ali Efe'nin şu yoldaki âmâl ve mekasıdının adem-i husûlü için kemâl-i niyetle vuku' bulan temenniyât ve ricâlarının kârger-i te'sir olmadığını yalnız işe evvela 15 yaşından aşağı, 45 yaşından yukarı milel-i gayr-ı müslîmenin sevklerinden başlayarak sonra da ailelerinin sevk ve tahrîrine ve bunların üzerlerindeki nukûd ve mücevherâtın ahz ü gasbına girişildiğini gören ahâli-i

İslâmiye galeyân-ı hamîyet ve sevk-i merhametle şâki-i merkum ile avânesine tecâvüz ve Sökeli Ali dahil olduğu halde bunlardan bir kaçını katl ve itlâf etmiş ve fakat vak'ayı haber alarak hemen tren-i mahsûsla Denizli'ye gelen Demirci Mehmet Efe'nin yanında bulunan kumandan Miralay Şefik Bey tarafından ma'iyetindeki birkaç yüz askerle memleketin kuşadıldığını yanlarında top ve mızralyoz dahi bulunduğunu haber alan ahâlî-i müslîme düçâr-ı havf ve hirâs olarak dağılmağa başlamış olmalarıyla şâki-i merkumun istasyona çıkarak o sırada kendüsünü istikbâle ve gazab ve şiddetini tahlîfe gelen ulemâ-yı mahalliyenin en güzîdelerinden Ger Alizâde Es'ad Efendi Hoca ile diğer bazılarını ve ahlz-i asker kalemi reisi kaymakam veya Miralay Tevfik Bey'i ağız açtırmaksızın katl ve itlâf ve eşrâf-ı mahalliyeden Sarraczâde Hacı Salih ve Kayalızâde Kâzım ve Debbağ Başı Hacı Raşid Efendi ile daha bir çok zevâtı da birer ikişer hükûmet konağına celb ederek kadı efendi ve müdde-i umûmî bey de dâhil olduğu halde mecmû'unu fecî' sûrette katl ve ifnâ etmekle beraber daha evvel Nazilli'den beraberinde getirdiği müslîm, gayr-ı müslim bir çok multecilere verdiği emr ve müsâ'ade üzerine bir iğne bile bırakmamak şartıyla çarşı-yı kebîri tamamen yağma ettirmiş olduğu ve ahâlî-i memleketden kısım-ı küllîsinin Tavas kazasının merkezi olan Yarangûme kasabasına firâr ve ilticâ etmiş oldukları ve şimdi de âmal ve metâlibine ser furû' ve mütâba'at etmeyerek kendi aralarında milis teşkilâtıyla kazalarını muhâfazaya kalkışan ve çalışan Buldan kazası ahâlîsini tehdîd ve ihâfeye başladığı ve kaza-ı mezkûr ahâlîsinin azîm ve müdhîş bir heyecân içinde demgüzâr oldukları anlaşılmıştır. Öteden beri katl-i nüfûs ve nehb-ı emvâl fazîhasını san'at ve meslek ittihâz edinmiş olan bu kabîl eşhas-ı le'îmenin fırsat buldukça amâl-i mülfîtkârânelerini icrâdan bir an hâli kalmayacakları ve kendilerinden vatan ve memleket hesabına bunlardan başka hiçbir şey beklenmeyeceği şüphesiz ve cereyân-ı vuku'âta nazaran livâ halkının daha fecî' vuku'at ve avâkıba uğramaları da kaviyen me'mûl olmasına ve merkez-i vilâyetce bunlara bir sûretle mu'âvenete imkân mevcûd olmamasına göre arz-ı sâbık vechle Dersa'adette icâb-ı hâlin bir an evvel ifâ ve livâ emr ü asâyişinin temîni vesâ'ilinin acilen istikmâlîne müsâ'ade buyurulması bâbında emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 23 Zilka'ade 1338

Aydın Valisi Vekili Defterdâr

Fi 8 Ağustos 1336 (1920)

Ahmed Nesim

13

DH-KMS, nr. 53-4/10

T. keşîde si: 30 T.sani 1335

Mahreci

K. vurudu: 30 T.sani 1335

Antalya

Cepheye müte'allik bazı mevâddın müzâkeresi zımında mükerreren vuku' bulan taleb ve da'vet üzerine Nazilli'ye azîmete muzattır kalan mutasarrıf-ı livâyâ mülkiye müfettişi Süleyman Hikmet Bey'in vürûduna binâen tesrî'-i avdeti kendisine bildirilmiş ve avdetinin Kuvâ-yı Milliye Kumandanı Demirci Mehmet Efe'nin emrine mütevakkıf olduğu cevabı alınmıştır. Mülkiye müfettişinin burada bulunması dolayısıyla mutasarrıf beyin livânın ahvâl-i umûmiyesi hakkında mufettiş beyle te'âtî-ı efkâr etmek ve bazı şeylere bizzât cevâb vermek üzere avdettirilmesi mezkûr kumandanlığa yazılmış ise de mûmâ-ileyh Cemâl Bey'in Nazilli'den müfâratine şimdilik imkân olmadığı ve kendisinden sorulacak şeylerin tahrîren su'âl edilmesi lâzım geldiği alınan cevâbdan anlaşılmış ve bu meyânda muhâsebeci Talat Bey'in de i'zâmı livâ jandarma kumandanlığının aynı sûretle Nazilli'den musırırın iş'âr edilmekte ve gönderilmediği takdîrde başka sûretle götürüleceği ilâveten ityân edilmekte bulunmuş olduğundan bu hale karşı alınacak

muâmelenin irâde ve mutasarrıfın avdetinin temîn buyurulması ve keyfiyetinin emr ve i'şârı ma'rûzdur.

26 Teşrin-i sani 35
Mutasarrıf Vekili
Abdullah

14

DH-KMS, 53-3/56
22 Şubat 1335

Antalya

Cephe ihtiyâcî ve husûsat-ı sâ'ire hakkında müzâkere etmek üzere Umûm Kıtva-yı Milliye Kumandanı Demirci Mehmet Efe tarafından Nazilli'ye da'vet olunuyorum. Livânın vaz'iyet-i siyâsîyesi ve intihâbat-ı umûmiyenin tesri'-i intâcî gibi mesâ'il-i muhimme karşısında bilâ-istizân doğrudan doğruya şu da'vete icâbet edemeyeceğim derkâr bulunduğundan mütevâliyen vâki olan da'vete karşı hareket edüp edilmeyeceğinin iradesine süratle imtiyaz ederim.

22 T. sani 35
Mutasarrıf Cemal

15

DH-KMS, 53-4/19
Sûret

Nazilli'den Babıali
Dahilîye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs

İzmir valisi tarafından bu kerre Dahilîye Nezâret-i Celfilesi'ne sûreti bendenize İzmir'den gönderilen bir telgrafnâmede güyâ Bozdoğan kazası tarafımdan basılarak iki jandarmanın katl ve ikisinin cerh ve hapishânenin küşâd edilerek cânilerin tahliye olunduğu ve bu sebeple vilâyetin asâyîşsizlik içinde bulunduğu bildiriliyor. Bu vuku'ât yalan değil yanlıştır. Yunanlıların İzmir'i işgal ettiklerinin ertesi günü bazı kazalara bi'z-zât giderek mücâhid ve i'âne tedârikine başlamış idim. Veleve ki o kazayı basmak için gitmiş olsaydım bile aradan yedi ay murûr ettikten sonra bu vak'anın yeni olmuşcasına tazelenerek mâl bulmuş magribi gibi hâ'in İzmir vâlisi bunu telleyup-pullayıp Bâbîâli'ye yazmış, Yunanlıların te'sirâtı netîcesiyle yapılmış olduğundan şüphe edilemez. Maksudı memleketde asâyîş olmadığını göstererek işgalden ma'sûn kalan yerleri de zâhım Yunanlıların taht-ı işgaline aldirmek ve bakiyyetü's-suyûf olarak meydanda kalan beş-onbin müslümanı daha katl ettirmekten ibâret olduğu anlaşılıyor. Gerçi bu mel'ûn yakında cezây-ı sezâsını görecektir isede o vaktin hulûlüne daha epeyce zaman olduğundan şimdiden İzmir'den def'i çâresinin te'mîn buyurulmasını selâmet-i memleket nâmına ehemmiyetle istihâm ederim. Fi 16 Kanûn-ı evvel 35.

Nazilli'de Aydın Jandarma
Tabur Kumandanı Abidin

Demirci Mehmet Efe

16

DH-KMS, nr. 53-4/29

Sûret

Osmanlı Ordu-yu
Hümâyûnu

Konya'dan Harbiye Nezâreti'ne

Bozuk olması hasebiyle mevâki'den malûmât alınamadığı üç dört günden beru arz edilmekte idi. Bu sebebe mebnî 20 Kanûn-ı sâni 36 tarihli Burdur mıntika kumandanlığının yazdığı şifreleri ancak 26 Kanun-ı sâni 36'da aldım. İşbû şifrelerde vak'a ber vech-i âti cereyan etmiştir. 19.1.36'da İsparta'dan İzmir'e gönderilmek istenilen tüccar eşyasının mu'âyesinde halı dengi içinde bir mektup çıkar o sırada İsparta'da bulunan ve Demirci Mehmet Efe'ye verilen mektubda Mehmed Efe'nin İsparta'ya geldiği, ahâliden zorla para toplandığı ve gönderdiği askerin firâr ettiği ve İsparta'daki adamlarının dâ'imâ fitil verdiği meselenin ateş alev aldığı Mehmed Efe ile Yörük Ali arasının bozuk olduğu ve havfından İspartaya geldiği ve vaz'iyetin tehlikeli olduğu ve anahtarın bu hafta gönderilmesi mündericidir.

Bunun üzerine eşya sâhibi celb ve tahkîkata başlanmış ve onbeş Rum tevkîf edilmiş Efe'nin emri üzerine kasabadaki bi'l-umûm Rum hane, kilise ve mektepleri taharri ettirilmiş ise de henüz netîce hakkında ma'lûmât alınamamıştır. Mukadderâtımızın mevzû'-ı bahs olduğu şu sıralarda gayr-ı müslimlere karşı tahkîkat icrâsı bi't-tab' muvâfık görülmediğinden vaz'iyetin tamîr ve ıslâhı husûsu icâb edenlere kemâl-i ehemmiyetle yazıldığı netîcesinin bildirileceği ma'rûzdur.

26/27 Kanun-ı sâni 336

Onikinci Kolordu Kumandanı
Fahreddin

17

DH-KMS, nr. 53-4/31

Sûret

Osmanlı Ordu-yu Hümâyûnu

Konya'dan Harbiye Nezâreti'ne Mevrûd Şifrenin Hallidir.

C. 13.1.36 tarih ve şube 1 numara 28 tahrirata:

Demirci Mehmet Efe'ye isnâd edilen vak'a-yı mebhûsenini mazhar-ı afv olmazdan ve harekât-ı millîye'yi iştirâk etmezden evvelki zamana aid olduğu ve halen mûmâ-ileyhin asâyişin muhâfazası ve vatanın müdâfa'ası uğrunda çalışmakta olduğu 57. fırkadan cevâben bildirilmiştir.

Fi 3 Şubat 336

vurudu: 5 Şubat 336

12. Kolordu Kumandanı

Fahreddin

18

DH-KMS, nr. 53-4/31

Adliye Nezâreti Celîlesine

1-12 Şubat 1336

Umûm -ı ceza'iyeye müdiriyeti ifâdesiyle makam-ı devletlerinden vârid olan 25. K.evvel 335 tarihli ve 2923/671 numarolu tezkireye cevâbdır:

(335 senesi haziranında Bozdoğan kasabasının basılarak iki jandarmanın katl ve bir ikisi cerh ve diğerlerinin silahları alınmak sûretiyle hükûmetin ıskâtına ve tevkîfhânedede bulunan on nefer mevkûfun tahliyesine dâ'ir Demirci Mehmet Efe'ye atf olunan vekayi'in kendisinin) Bozdoğan kasabası hadîsesinin Demirci Mehmet Efe'nin mazhar-ı afv olmazdan ve harekât-ı

milliye'ye iştirâk etmeden evvelki zamana â'id olduğu ve mûmâ-ileyhin elyevm asâyişin muhafazası ve vatanın müdâfa'ası uğrunda çalışmakta bulunduğu bildiriliyor.

19

DH-KMS. nr. 53-4/36

Konya-Ankara Valilerine

Mahreci Köşk

Yunanlıların Aydın vilâyeti bir ahd ü selâhiyete müstenid olmaksızın bagteten işgal eylediklerini müte'âkıp memleketin isnâdı olan münevver zevâtını rast getirdikleri ehl-i İslâmı imhâya başladıkları şehir ve köyleri yakup-yıkıklarını elbette işittiniz. Girid'in tarih-i hâ'ilesi, Balkan feci'asının eski âlimleri buralara yerleşmek için teşkîlât-ı ruhâniye ve resmiye ile asırdan beri mütemadî gayret ve ifrâdâtın netîcesini bugün istihsâl için silahlarını memleketin me'yûsâne teveccüh eylediklerini bildiğiniz hâlde hâlâ susuyorsunuz. Fâci'a şeklini alan bu hadîse-i işgalin siyâseten halline imkân olsa idi. Ma'sûm müslümanların Aydın'dan Avrupa siyasî vicdanının hisseyâb-ı te'sîr olabileceğinden ufak bir ümidimiz bulunsa idi. Hakkın sulhen tecellisine ta'likan silahlarımızı bir köşede muhafaza eder idik. Fakat bugün Türkün kendi kudretiyle şerefini, istiklâlîni korumak için mücahidîn-i dîn nâmûsuyla ölmekten başka bir çâresi olmadığını anlıyoruz. Âmâlimiz yalnız Yunanlıları vatandan tard etmek aziz milletimizi te'addîden siyânet eylemektir. Bu maksad uğrunda bize mu'âvenetden istinkâf etmeyeceğinizi ümid etmek istiyoruz. Harekâtımıza yine yabancı kaldığınız takdirde bizim ile berâber tarih-i millet hakkınızda lââyık olduğu hükmü vermekte gecikmeyecektir. Allah, millet için çalışanları tevfikât-ı ilahiyesine mazhar eylesin.

Aydın ve Havâlisi Mıntika Kumandanı

Aydın ve Havâlisi Umûm

Kuvây-ı Milliye

Demirci Mehmet Efe

Kumandanı Hacı Şükrü Bey

20

Deraliyye İngiliz, Fransa, Amerika, İtalya Devletleri Mümessillerine

Sûret

Müstaceldir

Nazilli

Yunanlıların Aydın havâlisine tecâvüzlerinde 130.000 ahâlden yalnız canlarını kurtarabilip Koçarlı Bozdoğan Yenipazar, Çine ve Nazilli ve Denizli havâlisine ilticâ eden binlerce a'ile el'an camilerde meydânlarda ve tarla aralarında sefîl ve perişân bir hâlde hükûmet-i fehîmenizin adâletini intizâr etmektedirler. Hayvânât ve mahsûlâtını yüz üstünde bırakanlar ve bugünlerde irsâl edilegelen mahsûlâta sahib olmak isteyenler müttehid devletlerin şefkât ve adâletinden ümid vardır. Yunanlıların Aydın havâlisinden tard ü ref'leri husûsun da bu havâli ahâlisi kanlarının son damlasına kadar çalışacaklardır. Ma'mâfîh alem-i medeniyete hizmet etmek ve adâlet göstermek isteyen Düvel-i Mu'azzamı'nın bu hâli bir an evvel nazar-ı itibâra alacaklarından şüphemiz olmadığı cihetle devâm ve temâdî edegelen şu girdâb ü sefâletden tahlîsimiz esbâbının istikmâli istirhâm olunur.

2.8.35

Aydın Muhâceret Cem'iyet

Re'isi Mustafa

21

DH-KMS. nr. 53-4/36

Dahilîye'den Vakit, Memleket, Tasvir-i Efkâr, Sabah

Denizli

Yunanlıların işgali dâhilindeki ahâlinin hâli pek ziyâde fecî'ât kesb etmektedir. Kasaba şehri bugün tarihe karışmıştır. Bir harâbe halindedir. Binlerce nüfûs-ı müslîme katl ve imha edilmiş Kasaba'nın bütün haneleri ihrâk olunmuştur. Germencik nahiyesinden hükûmetce esâmisi mazbût 1800 delikanlı erkek sırf müslüman olduğu için öldürülmüştür. Nahiye'nin 2000 nüfuslu Hâzırbeyli karyesi erkekleri bayram günü sabahı bayram namazında iken câmi'-i şerifde öldürülmüştür ve câmi'-i şerif de ber hevâ olduğu halde bütün köy mahv ve tahrîb edilmiştir. Esâretten avdet eden 38 nefer Erikli istasyonunda pek fecî' bir sûrette itlâf olunmuştur. Yunan her tarafları işgal sahası haricinde olan kasabaları bu misillü tahrîb etmekte bir çok nüfûs-ı mazlûmenin şehâdetine sebebiyet vermektedir.

Aydın livâsından kaçıp kurtulabilen binlerce kadın ihtiyar çoluk çocuk bugün Denizli, Bozdoğan, Yenipazar, Nazilli, Çine, Muğla ovalarında çıplak perişan ve harâb bir hâldedir ve hergün pek çok nüfûs açlıktan telef olmakda. İşbû mahaller ahâlisi elinden geldiği her bir mu'âveneti ifa ediyorsa da bu ancak kuvvet-i lâyemûti tecâvüz edemiyor. Hükûmet-i merkeziyenin terk ve ihmâl ettiği işbû nüfûs-ı mağdûre ve mazlûme ancak sizlerin mu'âvenet-i insaniyet perverilerine intizâr ediyor. Beşeriyet-i mütemeddinenin gözü önünde bile mahv ve ifnâ edilmekte olan biz zavallı müslümanları Yunan vahşeti-i beliyyelerinden kurtarmanızı istirham eylerim. İstanbul ve taşradaki kardeşlerinin mu'âvenetlerine arz-ı inkıyâd ediyor. Allah ve Resûl'l-Allah aşkına işbû perişan halkın mu'âvenet ve imdâdlarına medâr olmak üzre halkın mu'âvenet-i mâliye ve nakdiyede bulunmaları husûsunda neşriyât-ı insâniyet perverilerini istihâm eylerim.

2 Ağustos 1335

Denizli Hey'et-i Milliyesi

Re'isi Kâzım

22

DH-KMS, nr. 53-2/37

26 Temmuz 35

27 Temmuz 35

Eskişehir

müsta'celdir

C. 24 Temmuz 35 şifreye bu bâbda makam-ı çâkeriye bir güne mürâca'ât ve iş'ârda bulunmadılarsa da çete reisi Demirci Mehmet Efe imzasıyla 310 dan 314 senesine kadar efrâdın bi'l-celb elbise ve silahlarıyla berâber acele sevkleri ve muhâlefet edenlerin idamı mukarrer bulunduğu sadedinde şube rû'esâsına tamîmen Eskişehir telgrafhanesine [Köşk] mevkiinden bir telgraf geldiği telgraf ve posta müdiriyetinden bildirildiğinden Eskişehir vesâit-i merkeziye olması hasebiyle telgraf isâl ettirilerek bir tarafa keşîde ettirilmedi. Posta ile tebligât icrâsı ihtimâline binâen postalarda son derece takayyüdât ve tedkikatda bulunmakda olduğu gibi tavr-ı sâire ile ahâlîyi tahrîk edememeleri içinde cihet-i askeriye ile mütemâdiyen resmî ve husûsî teşebbüsadât-ı kaviyye icrâ edilmektedir. Hilâf-ı emr-i sâmilere bir güne mu'âmelâta meydân verilmeyeceği ma'rûzdur.

26 Temmuz 1335

Vekil-i mutasarrıf

Ertuğrul

DH-KMS, nr. 53-3/62

Dahiliye Nezâret-i Celîlesine

Numero 4

Mahrem

Devletlu efendim hazretleri

Doğrudan doğruya zât-ı sâmilere arz-ı ma'lûmât edebilmek cür'etini veren buralarda cereyan eden vekâyî-i fecî'anın doğurduğu vaz'-ı elîm ve bunun ümm-ı vatana şiddet-i ta'likidir. Bu husûsda tafsilât-ı zâ'ide ve tecâvüz-ı merci'in afv ile karşılanacağından emîn şu satırları karaladım.

Ma'lûm-ı devletleridir ki, Aydın vilâyetinin işgal-i ahiri bir silsile-i fecâyî' doğurmuş ve son Aydın hâ'ilesi buralarda kıyâm-ı ahâliyi intâc etmiştir. Kıta'ât-ı Yunaniye'nin devam eden ileri harekâtını durdurmak için pek geç ve ale'l-acele hareket eden ahâli, muntazam bir teşkilât vücûda getirmek imkânını bulamayarak her ne olursa olsun bir kuvve-i mukaveme tertîb ve sevk edivermiştir. Bi'l-ahire salâh arzusu ile yapılan teşkilâtın her ne kadar kavâ'idî kâbil-i inkâr değilse de ilk hatvede açılan rahne kapanamamış ve müheyyây-ü'l- nihâye (?) bir kara leke olarak kalmıştır. Daha doğrusu cemâdâtıdan bile isti'âne edecek kadar mağlub-ı te'essür olan bura biçâreleri dağdaki şakileri büyük bir halâşkâr diye karşılamıştır. İşte bu sebepledir ki o günlerden beri yüz bulan ve kâbil-i inkâr olmayan fedâkarlıklarıyla da ilk zamanlarda isticlâb teveccüh-i âmmeye muvaffak olan dünkü şakiler harekât-ı umûmiyenin hâkimi olmuşlar ve öylece kalmışlardır. Fakat cehlden zarar görmek kâ'ide-ı umûmiye olduğuna göre işgalât-ı askeriye sebebiyet veren erbâb-ı cinâyet ve şekkânın şu istihlâs-ı vatan emr (...)lekedâr etmeleri ihtimâli herkesi korkutuyordu. Son günlerde cereyân eden vekâyî'i ve hadisât ise bu korkunun pek nâbecâ olmadığını göstermektedir. Her yerde gördükleri ibcâl ve ihtirâmdan yeni bir neşve-i halekiyyet alan bu zavallıların kendilerine verilen mevki'i hâzım edemedikleri ayânen görülmeğe başlamıştır. Her yaptıklarını iyi bilen bu kâhîrîn-i câhile kılınçlarının keskin yüzlerini arasına dahile de çevirmekde bulunmuşlardır. O hâldeki nefretini gayr-ı müdrik olarak. Başlangıçta seyirci kalan münevverân ise vaz'iyetin şu şekli önünde muhterizâne attıkları hatveleri bile geri almak endişesiyle yaşıyorlar.

Hükûmete gelince, bu şimdiye kadar kendisini yabancı mevki'inde tuttuğu cihetle bugz ve nefret-i amme karşısında ezilmiş cân çekişir bir vaz'iyette bulunuyor. İrtikâb edilen cerâ'im ashâbını takibe yetindiği kadar olsun müdâfa'a-yı milliyeye taraftâr olması onu bu sûrete düşürmüştür. Bu gün memûrîn ile ahâli-arasında değil biz-zât me'mûrîn arasında bile emniyet ve muhabbet-i mütekabele kalmamıştır.

Demek ki: buralardaki zâhiri sukûn içinde müdhiş anarşi tohumları var, onlarda intâşa başlamışlardır.

Cereyân eden vekâyî'in bir nebzesini arz etmeği de fâ'ideden hâli göremem:

Aydın cephesindeki fa'aliyetin nâzım ve müdri Demirci Mehmet Efe bu gün bir taraftan kız kaçırarakla meşgûldür. Geçen hafta Nazilli heyet-i merkeziyesi azasından iki zâtın kızları merkurumun birâderi tarafından dağa kaldırılmış ve bi'n-netîce biçârelerin akdleri icrâ edilmiştir. Bunu diğer eşrâf kızları da takip etmiş ve bu son hafta zarfında, mesmû'ât-ı acizâneme göre, yalnız 128 izinnâme Nazilli mahkeme-i şer'iyyesinden sâdır olmuştur.

Hey'et-i millîye metâlibâtına bilâ-iterâz serfurû eden halk diğer taraftan efelerin de kesesini doldurmaktadır. Az çok sahib-i servet olan her şahsın cebinde bu gün bir iki tehdîdnâme

bulunuyor. Taleblerin is'âf edilmemesi imkânı ise mefkûd terk-i dâr ü diyâr adîmü'l-ihimâl. En ufak şey ölümle karşılanıyor.

Güzel ve zengin zevce sahipleri tatlike cebr edilmekte. Sûret-i cebr evvelen teklîf, sâniyen ölümü intâc eden kırbaç darbeleri veya tüfenk namluları... İslâmlar bu halde. Gayr-ı müslimler ise her saniye ma'rûz-ı tehlike bulunuyor...

Harbin hâl-i hâzırdeki şekline gelince: Efeler şehirlerde geziyor, taht-ı silaha da'vet edilen koyulur kurşun karşısında. Başlarındaki de zâbitân cepheden firâr kat'iyen memnû', vevlki bir mecbûriyet olsun.. Arkadan nezâret eden efeler yüz çevirenlere karşı zerre kadar merhamet duymuyorlar. Artık her zengin gibi efelerden ölümü kucaklamak bekleriz..

Hey'et-i milliye tevzi'atı itibâriyle milletin kisesinden çıkanla müdâfa'a-ı milliyeye sarf edilen mebâliğ ve eşya ve erzâk arasında bir nisbet yok binlerce liralara efelerin ziyâfetlerine hasr ediliyor; hedâyaya sarf olunuyor. Efeler arasında hiss-i istirkâb da yaşıyor. Birinin diğerini sevdiği de görülmemiştir. Her birisi kendi aleminde müstakil rekabetlerine ateş verilmediği de vâki değil. Her hangi birisinden mutazarrır olan bir şahıs diğerine mürâca'ât ve ilticâ ediyor. Yarın bundan çıkacak netice büyük bir müsademe. Müstefid olacak da düşman.. Gün geçtikçe ve temas arttıkça sahip-i nâm ve şöhrat efelerin de nüfûz ve kuvvetleri tabi'atıyla azalmaktadır. Ve bu hâldir ki şimdiye kadar mevcûd intizâm ve itâ'atı ihlâl ve asâyişi ile emniyeti ref' edecek. Nitekim asârı da görülmektedir.

Mamafih:

Nufûzlarının azâmeti kadar cehilleri na-kâbil-i inkâr bulunan efelerin bu hataları; vatanın felâketleri önünde ibrâz-ı lakâydi eden münevverânın cânilerinden pek çok hafiftir. Ve ilk keveleri yine ağırdır. Çünkü bunlarda samimiyet dâ'ima yaşamaktadır.

Vekâyi'-i mebhûseye karşı ittihâzı zarûrî bulunan tedâbir-i mani'aya gelince:

1- Jandarma kuvvetinin tezyîdi. Fakat maaşlarının bugünkünün lâ-akl üç misline iblâğı, bir kazaya yine lâ-akl üçüz nefer i'zâm ve itâsı.

2- Harekât-ı harbiyeyi idâre edebilecek müdebbir ve kâr-azmûde ve bil-hâssa büyük rütbeli kumandan i'zâmı ve ma'iyetleri zabîtanın kemiyeten ve keyfiyeten çokluğunun unutulmaması ve mehmâ emken kuvâ-yı askeriyeye sevkî.

3- Tahsisât-ı mestûreden külliyetli mebâliğ tahsisi ve bunların bi'lhâssa büyük efelere ve sâ'ir sadâkat ve yararlıkları görünenlere tevzi'i.

4- Emnû asâyişi muhîll harekât-ı irtikâb edecek kat'i ve bi'l-hâssa şedîd cezâlar tertib ve icrâsını te'mîn edecek kanûnlar tanzî'n ve tatbîki (Bu hususda idâre-i örfiyye kararnamesi bile pek hafif kalır.)

5- Milel-i gayr-ı müslimeye herhangi bir tecâvüzün vuku'una mahal kalmak üzere merâkize sevkleri ve büyük bir kuvvetle taht-ı muhâfazaya alınmaları.

6- Kâbil ve mümkün ise zât-ı hazret-i şehriyâriye karşı mevcûd hürmet-i lâ-mütenâhiyeden isti'âne ederek huzûr-ı şâhâne ile buraların tes'îdi.

7- Bilhâssa âm ü şâmil afv-ı umûmi ilânının tesri'i

tedâbir-i ma'rûza bir bir buçuk milyon liralık bir fedâkarlığın te'mîn edebileceği bir mesele-i basîtdir. Bu da cennet kadar güzel bir vilâyetimiz için feda edilmeyecek olursa zuhûra gelecek vekâyi'in yalnız buraların değil bütün Memâlik-i Osmaniye'nin mukadderâtına icrâ-yı te'sîr edeceğine şüphe edilmemelidir. Şimdiye kadar beş efe heyete bâliğ olan zâ'irîn-i ecnebiyenin ümid u zanları hâricinde bi'l-hâssa milel-i gayr-ı müslimenin himâyesinde gördükleri manzara-i ulviyet

ve fedâkârının tevîd ettiği istifâdenin âmini nasıl çeteler ve hey'et-i milliye olmuş ise bundan sonra görülecek güzellikler de hükûmetin tedâbir-i sâ'iyye ve fa'âliyetinden doğmalıdır. Çünkü:

Her kusurları ile beraber on binlerce nufûsun nâmûs ü cân ve mâlını tahlîs için göğüslerini geren ve buna muvaffak olan çeteler kadar olsun hizmet edememek, vatanla alâka görmemek bir hükûmet için hem ayıp ve hem günâhıdır.. Çünkü bu son günler hadisâtının ta'kîb ettiği nefîce-i müstekre ve pek elim olacaktır. Çünkü bir istilâ-yı muzâ'af karşısında kalacaktır... Çünkü milletin ikinci ve nâ-kâbil-i te'vîl bir tazyik ile tecrîm edilecek bir hatayı irtikâba cehlî ve te'essürü müsâ'iddir. Çünkü az daha geçerse hükûmet buralarda bir daha te'essüs edemeyecek ve etse bile pek çok pahâlîya mâl olacaktır. Binâen-aleyh uzun tedkîkler, bir takım nazârî düşüncelerden azâde kat'i bir hareketle içi dolu kasa kapılarını açmak ve boş kasaları her ne bahâne olursa olsun doldurarak saçmak bütün bu ihtimâlât-i kaviye ve müdhişeyi tahayyülât-i bedbînâne şekline ifrâğ edebilir ve (.....).

Bütün bu işleri ve bi't-tâbi' daha yüksek düşünceler mahsûlu tedâbiri de milletin ve tarihin zât-ı sâmilerinden intizâra hakkı derkârdır. Hiç şüphesiz ki mes'ûliyetin azâmeti önünde altıyüz senelik bir devletin mihrâb ve mefâhiri olmak şerefi de vardır. Olbâbda emrû fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

17 Teşrin-i evvel 1335

Sarayköy Kaymakamı

Midhat İzzet

Dahiliye-Şifre (DH.ŞFR) nr. 102/235

24

Nazilli'de Jandarma Kumandanı Kemal Paşa Hazretlerine

Gayet müstâceldir.

Mehmed Efe imzasıyla Uluborluya çekilen bir telgrafnâmede kazaya tertîb edilen 3000 lira 24 saat zarfında gönderilmez ise iki mislinin tahsil olunacağı ve te'hîrine sebep verenlerin idâm edileceği muharrerdir. Şâyân te'essüf olan bu gibi münasebetsizliklere artık hemen nihâyet verilmesi lüzûmunun icâb edenlere seri'n ihtârı

24 Ağustos 35 Nazır

25

DH-ŞFR, nr. 101/7

İsparta Mutasarrıfı Talat Beyefendiye

Kuvâ-yı Milliye kumanda vazîfesini deruhte etmek üzere ihtiyat zâbitânını maaşlar va'adiyle işbaşına davet için vilâyâta tahrîk âmîz telgarflar keşîde eden kendisine Aydın Havâlisi Kuvâ-yı Milliye kumandanı ünvanı veren Hacı Şükrü'nün hüviyet ve mahiyeti hakkında tahkîkat icrâ edildi mi? Bu adam Hicaz Valisi Nedim Bey'in mahdûmu Hacı Şükrü'müdür? Elyevm nerededir. Mahremâne tahkîkat ve iş'ârı.

30 Temmuz 1335

Dahilîye Nazırı

26

DH-ŞFR, nr. 108/76

Vilâyat'a

Aydın havâlisinde başına topladığı çetelerle menâfi-i aliyye-i vataniyeye menâfi'-i ef'âl ve harekâtta bulunan ve kendüsüne Kuvâ-yı Milliye kumandanı ünvanı veren Hacı Şükrü ile çete reisi Demirci Mehmet Efe'nin nerede görülürse derhal derdest ve tevkifleriyle mahfûzen Dersa'adet'e i'zâmları.

30 Temmuz 1335

Nâzır-ı Dahiliye

27

DH. 101/19-101

Denizli Mutasarrıflığı'na

C.15 Temmuz 1335 evvelce iş'ar edildiği vech ile Demirci Mehmet Efe çetesinin istimanı Meclis-i Vukela'ca esâsen kabul olunmuştur. Civâr mahallerden Denizli'ye bir iki tabur asker gönderilmek üzeredir. Mülteciler için Meclis-i Vükelâ'ca kabul edilen tahsisâtdan oraya da bir miktar ıfrâz olunacaktır.

Fi 17 Temmuz 1335

Nazır Vekili Edhem

28

101/19-3

Denizli Mutasarrıflığı'na

C. 2 Temmuz 1335 i'şarının vechle afv-ı ali istihsâli için Demirci Mehmet ile rüfekasının ale'l-esami bir defterinin seri'an irsali 6 Temmuz 335.

Nazır Vekili

Edhem